

СТАНОВИЩЕ

от проф. д-р Иван Герасимов Станков,

ВТУ „Св. Св. Кирил и Методий“

за материалите, представени за участие в конкурс

за заемане на академичната длъжност „доцент“

на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“

Област на висше образование **2. Хуманитарни науки**

Професионално направление **2.1 Филология**

Научна специалност **Теория и история на литературата – литература за деца и юноши**

В конкурса за „доцент“, обявен в Държавен вестник бр. 94 от 25.11.2016 г. и в интернет-страницата на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ за нуждите на катедра „История и теория на литературата и сравнително литературознание“ към Филологическия факултет като кандидат участва **гл. ас. д-р Аделина Любомирова Странджева**

1.Общо представяне на процедурата

Представеният от гл. ас. Д-р Аделина Странджева комплект материали на хартиен и електронен носител е в съответствие с Правилника за развитие на академичния състав на ПУ „Паисий Хилендарски“ и включва следните документи:

-молба до Ректора

-автобиография

- декларация за оригиналност
- диплома за магистър
- диплома за доктор
- обява в Държавен вестник
- списък на научните трудове
- справка за специфични изисквания
- трудовете за кандидатстване
- анотация на трудовете за кандидатстване
- справка за трудов стаж
- документи по учебната работа

Към документите за конкурса гл. ас. Аделина Странджева е приложила хабилитационния си труд „Историята на изкуството като археология. Един учебник на Йоаким Груев и неговите културноисторически импликации“, два учебника по литература за 7 и 8 клас, на които е съавтор, както и 11 студии и статии, по-голямата част от тях по темата на хабилитационния труд.

2.Кратки биографични данни на кандидата

Гл. ас. д-р Аделина Странджева е родена през 1960 г. Завършва гимназиално образование в Русе, а висше – в ПУ „Паисий Хилендарски“, специалност „Българска филология“ през 1982 г. Работи последователно като учител, асистент, старши асистент и главен асистент към катедра „История и теория на литературата и сравнително литературознание“ при Филологическия факултет на ПУ „Паисий Хилендарски“. Публикациите ѝ са съсредоточени върху учебникарската книжнина в периода на Възраждането и в учебни пособия за съвременното литературното обучение. През 2008 г. получава научната и образователна степен „Доктор“.

3.Обща характеристика на дейността на кандидата

Учебна дейност

Гл. ас. д-р Аделина Странджева е започнала преподавателската си дейност като учител в гимназиалния курс, а от 1988 г. след спечелен конкурс е на щатна преподавателска длъжност в ПУ „Паисий Хилендарски“. Води лекционни курсове и семинарни занятия по дисциплините „Детско-юношеска литература“ и „Български фолклор“ със студенти от специалността „Българска филология“, в смесените специалности „Български плюс чужд език“ и „Педагогика“ (ПУП, НУП, ПНУП). Води часове във филиалите на ПУ и в изнесените звена за обучение в Пазарджик, Смолян, Хасково и Кърджали. Автор е на учебните програми по „Български фолклор“, „Детско-юношеска литература“ и „Детско-юношеска литература на чужд език“.

В учебно-преподавателската си дейност поддържа високо съвременно ниво на преподаване, съчетано с достъпно поднасяне на учебния материал пред студентите.

Научна дейност

Между научните публикации на гл. ас. Аделина Странджева по конкурса главно място заема нейният хабилитационен труд „Историята на изкуството като археология. Един учебник на Йоаким Груев и неговите културноисторически импликации“. Нека още в началото да кажа, че във всички разгърнати изследователски посоки хабилитационният труд на Аделина Странджева е с категоричен и безспорен приносен характер. Като приложение са дадени и копие на оригиналния ръкопис, и нормализиран текст с коментарни бележки на възрожденския паметник.

Макар и преводен, непроученият ръкопис на Йоаким Груев е истинско съкровище сред възрожденската учебна книжнина. Той свидетелства както за високото ниво на обучение в Пловдивското класно училище „Св. Кирил и Методий“, където е преподавал бележитият възрожденец, тъй и за висотата на българската естетическа мисъл от 60-те години на XIX век.

Извън всякакво съмнение хабилитационният труд на гл. ас. Аделина Странджева ще стане изключително ценна книга, в която ще види бял свят непубликуван досега, но много важен документ за нашето възрожденско време. Изследването на авторката изпълнява две важни задачи. Първата е по техническата професионална обработка на ръкописа с целия изискуем апарат.

Втората конкретна задача е литературноисторическата: да се види мястото на този ценен паметник сред литературното наследство на самия Йоаким Груев, а от там – и в сложния контекст на прилежащата национална литература и книжнина. Така на авторката ѝ се налага да ползва две изследователски стратегии: от една страна „конкретната ориентация на документа към определена възрастова аудитория с всички произтичащи от това формално-съдържателни и функционални специфики“, и от друга – ръкописът да се оцени „чрез включване в общата картина на българската възрожденска книжнина“.

Инвентаризиран, но необработен, ръкописът на Йоаким-Груевия превод изненадва с високата си насоченост – да бъде учебник и помагало по история на културата и изкуството и изследването на Аделина Странджева постоянно го разгръща пред нас като повод за нарастващо удивление и – нека си го кажем – нарастваща гордост. Особено що се отнася до авторските интервенции в него. Изследването открива усилията за установяването на оригинала, но от това, че той с точност засега не може да бъде установен, блясъкът на паметника става още по-голям.

Влизането във възрожденския ръкопис е професионално – техническо, композиционно и езиково обследване. Много интересна част от находката са двата съпътстващи основния текст вторични преписа, направени от учениците на бележития възрожденец. Впоследствие, при различните типове анализи изследователката се опира многократно на тях.

Следва много сериозен и с дълбока обосновка преглед на термина „архиология“ който стои в заглавието на ръкописния учебник. Тази част от труда е много важна, тъй като полага ръкописа в нетипичната за Възраждането канава на културологията и изкуствознанието. Тук се обглеждат и основните употреби на научната терминология в ръкописа на Йоаким Груев. От документа са екстрахирани основните задачи, които си поставя възрожденският учител по изкуствознание и преводач: да „валидизира знания за основни видове и жанрове на изкуството“, да ги представи като „форми на естетическото възпроизвеждане на света“ от една страна и от друга – като „форми на обществено съзнание“. Анализът отчита като достойнство на ръкописа, че „непрекъснато подлага на проблематизации

базисни естетически категории“ като прекрасно, грозно, величествено и др.; че въвежда в употреба термини от различни области на науките като палеография, нумизматика, глиптика, агиография, бустрофедон и др.; че показва в резюмиран вид постиженията от различни зони на античния политеизъм в Асиро-Вавилония, Египет и Гърция; че въвежда в употреба класическите митически богове, герои, старозаветни персонажи и владетели, разположени в съответните исторически и географски реалии (включително и от българската политическа и културна история); че са намерили важното си място културни персоналии на художници и писатели от Омир до Шатобриан; за да завърши с впечатляващите описания на знакови паметници на културата от Висящите градини на Семирамида и Партенона до Лувъра и Люксембургската градина, както и архитектурните храмове шедеври. В края на тези наблюдения Аделина Странджева заключава основателно, че „съчинението може да се нарече културологично (с. 23).

Авторката на хабилитационния труд успява в първата общоаналитична част да види отгоре и отвън основния методологически подстъп на преводното съчинение на Йоаким Грлуев – че принципът на организация на този особен компендиум на образците на световната човешка цивилизация е социокултурният, а не линейнохронологичният. Че постиженията в областта на античното, средновековно и ренесансово изкуство са поставени в прилежащият им конкретен социокултурен контекст и разглеждането им във видовото и родовото им гнездо изисква „връщания“ във времето, че перспективата на тяхното представяне е социокултурологична, а не културноисторическа (с. 23).

В общия аналитичен обход на съдържанието по отделните композиционни части на ръкописа гл. ас. д-р Аделина Странджева забелязва много важна вътрешна тенденция в самия текст към постепенно повишаване „научността“ на изложението, дадена в езика и в стила на автора. Нещо, върху което тя ще направи някои от важните си изводи в края на изложението относно практическата приложимост на ръкописа като учебник за по-продължително обучение на аудитория, системно и последователно повишаваща интелектуалните и рецепционните си възможности.

Тези и други характерни особености на ръкописа авторката включва в много интересни исторически, политически и институционални мрежи, повлияли върху съдържанието на ръкописа - например евентуалната връзка между позициите на гръцкия език у нас в средата на 19 век и отделеното място на иконоборчеството, доказаната идея самото училище, ръководено от Йоаким Груев да се превърне в бъдещ университет, в който да се изучава системно история на изкуствата и пр.

Изрядно аналитични, почти криминологични са главите от хабилитационния труд, в които се навлиза в търсенето на евентуалния оригинал, по който се е движил българският възрожденец - главите за езика на евентуалния прототекст и за времето, в което е бил създаден. Заключение, че той е издаден между 1831 и 1861 г., води до виждането за преводача-дописвач като за „медиатор на информация, виждания, идеи, които са напълно актуални и в пространството на европейската образователна система от средата на 19 век“ (с. 57).

В наблюденията си върху композиционната постройка на ръкописа изследователката аргументирано доказва предпочитанията към анахронния (нито синхронен, нито диахронен) принцип на изложението, което позволява постигането на „вертикален“ разказ за историята на културата и изкуството“ (с. 57). От същото композиционно ниво тя е извела и преподавателската рутинираност на самия Йоаким Груев при организацията и подредбата на материала, включително и по българските въпроси, съобразно възможностите на обучаемата аудитория.

При разискването на приносния характер на ръкописния учебник Аделина Странджева утвърждава неговата уникалност в контекста на иначе широко разгърнатия спектър на възрожденската учебникарска книжнина. Това е една от най-богатите и най-пълноводни глави на изследването. В съпоставка с частното знание на учебните пособия по история и география, авторката откроява ръкописа на „Познания от археология“ като „принос към историята на идеите“ с неговия стремеж към „цялостно познание за еволюцията на човешката култура“ чрез проникване във „вложените идеи и значения, в символиката на творбите, в естетическата им ценност“ (с. 88). И още – авторката съвсем аргументирано настоява трудът на Йоаким Груев да бъде

видян като незаобиколимо стъпало в прехода от сетивно към абстрактно познание в сложния път на българската възрожденска мисъл (с. 89).

Тези категорични, аналитично изведени приноси са ключови в литературно-историческата игра около спора къде да бъде отворено рисуващото училище (с. 89-93).

През ръкописа на „Познания от археология“ и през запазените два вторични преписа Аделина Странджева прокарва интересни наблюдения върху „методическите похвати“ и създава много широко разгърнат, плътен и жив контекст както на самия текст, така и на неговия преводач и съавтор, на голямата възрожденска личност на Йоаким Груев през 50-те, 60-те и 70-те години на българския XIX век. Като телеграмен венец за времето на създаването на нашия ръкопис стои финалната страница на труда, озаглавена „1861“.

В материалите по конкурса са включени и два учебника по литература за 7 и 8 клас, на които Аделина Странджева е съавтор, както и 11 статии, част от които са по темата на хабилитационния ѝ труд. Например статията „Гранада и Кордоба като центрове на културата в един български ръкописен учебник по естетика от средата на XIX век“ от изданието през 2015 г. в Москва международен сборник *Trends in Slavic Studies* (с. 517-526). Също и „Как се преподава история на културата в Пловдивското епархийско училище през 60-те години на XIX век...“, публикувана в кн. 3-4 на сп. „Език и литература“ от 2014 г. (с. 99-107).

От статиите, извън темата на хабилитационния труд, ми се иска да спомена задължително „Но светът се преобърна...“, (сб. „Традиции и приемственост“, с. 147- 155), посветена на аномията, на сблъсъка между реда и безредието като обществен и културен проблем във възгледите на Петко Славейков, отразени в публицистиката му от 70-те и 80-те години на XIX век. Един текст, който подсказва на внимателния български читател, че там, където се намира сега, вече трябва да е бил преди 140 години.

Изключително интересна бе за мен и статията „Едните цвятят и благоденствуват, а другите ся валят в простота и невола“, или западният модел на успеха в книгите на Найденов Цанов“, публикувана в „Сборник в чест

на Румяна Дамянова“, издание на Института за литература при БАН (с. 503-512). Тя не е по темата на хабилитационния труд, но също демонстрира солидната подготвеност на изследователката и я представя като автор, който умее да актуализира с днешна дата идеи, родени през Възраждането и отнасящи се до острия проблем за социалното битие на индивида в най-новите времена на човечеството.

И още нещо много важно. И тук, и в хабилитационния си труд, и в другите предложени за конкурса материали, Аделина Странджева се разкрива пред мен като човек, който неизменно превръща сериозната си научна продукция в увлекателно и удоволствено четиво и „снабдява“ предмета на заниманията си върху българския деветнайсети век със съвсем съвременно значение.

4. Оценки на личния принос на кандидата

Всички публикации на гл. ас. Аделина Странджева имат категоричен приносен характер. Надявам се и хабилитационният труд да бъде издаден като хубава и изключителна ценна книга, която със сигурност ще влезе в научно и общокултурно обръщение.

5. Критични бележки и препоръки

Една единствена препоръка имам, която би могла да послужи на авторката при бъдещото издаване на труда: да се използва и българското съответствие на термина „прескрипция“ там, където е възможно.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Документите и материалите, представени от гл. ас. Аделина Странджева **отговарят на всички изисквания** на Закона за развитие на академичния състав в Република България, Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и съответния правилник на ПУ „Паисий Хилендарски“.

Кандидатката е представила **значителен** брой научни трудове, публикувани след придобиването на научната и образователна степен „Доктор“, включително публикации в чужбина. В работите на кандидатката има оригинални научни приноси, които са получавали и ще получават достойни признания. Постиженията на кандидатката ще имат определена

практическа приложимост в обучението на студентите върху литературната и културна история на XIX век. Отворени са и за по-широк кръг от читатели с интерес върху българското историческо и културно минало.

Постигнатите от гл. ас. Аделина Странджева резултати в учебната и научно-изследователска работа **напълно** съответстват на специфичните изисквания на Филологическия факултет, приети във връзка с Правилника на ПУ за приложение на ЗРАСРБ.

След прочита на представените по конкурса материали и научни трудове, след прегледа на тяхната значимост и съдържащите се в тях приноси, давам своята категорична **положителна** оценка и убедено препоръчвам на Научното жури да изготви доклад-предложение да Факултетския съвет на Филологическия факултет за избор на гл. ас. д-р Аделина Странджева на академичната длъжност „доцент“ в ПУ „Паисий Хилендарски“ по професионално направление **2.1 Филология**, научна специалност **Теория и история на литературата – литература за деца и юноши**.

9 март 2017 г.

В. Търново

проф дфн Иван Станков